

## Навчальний модуль: Застосування громадами фінансових інструментів: практичні кейси місцевого економічного розвитку

### ЗМІСТ

#### Вступ

1. Розвиток туризму та пропагування здорового способу життя (на прикладі Тростянецької ОТГ Сумської області).....	3
2. Розвиток малого і середнього бізнесу та комунальних підприємств (на прикладі Новоміської ОТГ Львівської області).....	5
3. Розвиток малого і середнього бізнесу та створення умов для покращення демографічної ситуації в громаді (на прикладі Сергіївської ОТГ Полтавської області).....	7
4. Ефективне управління та просторове планування (на прикладі Малодівицької ОТГ Чернігівської області).....	9
5. Розвиток інфраструктури громади та реалізація інфраструктурних проєктів (на прикладі Веселівської ОТГ Запорізької області).....	10
Перелік рекомендованої літератури/корисних посилань.....	12
Тестові питання для самоконтролю.....	13
Правильні відповіді до тестових питань.....	14

## Навчальний модуль: Застосування громадами фінансових інструментів: практичні кейси місцевого економічного розвитку

*Тренер – Я.М. Казюк,*

*доктор наук з державного управління,  
експерт з фінансів та інструментів  
місцевого і регіонального розвитку*

### Вступ

Упродовж останніх років в Україні були здійснені суттєві кроки щодо фінансової децентралізації та зміцнення ресурсної бази органів місцевого самоврядування. Були внесені зміни до податкового та бюджетного законодавства в частині збільшення обсягів, як власних доходів місцевих бюджетів, так і місцевих податків та зборів. Також законодавчо визначено різні державні фінансові інструменти, які органи місцевого самоврядування можуть залучати та спрямовувати на сталий економічний розвиток громад.

Ефективність економічного розвитку громад значною мірою залежить від того, які доходи отримують у своє розпорядження органи місцевої влади та через які фінансові важелі це здійснюється. Тому, виходячи з отриманих знань в першому модулі, **метою тренінгу** є вміння представниками громадам ефективно застосовувати різноманітні фінансові інструменти з метою реалізації проєктів, спрямованих на місцевий економічний розвиток.

**Завданням тренінгу** є на практичних прикладах, які розроблятимуться представниками громад, виходячи з визначених ними завдань, навчитися ефективно використовувати всі надані можливості громадам та фінансові інструменти, поєднуючи співпрацю між державною владою, місцевим самоврядуванням, бізнесом та громадянським суспільством, реалізовувати розвиткові проєкти, які визначаються в місцевих стратегіях та планах соціально-економічного розвитку громад та які спрямовані на досягнення сталого економічного розвитку громад і підвищення якості життя мешканців громад.

**Очікувані результати тренінгу.** Учасники тренінгу зможуть самостійно комплексно застосовувати та залучати фінансові інструменти і резерви громад, виходячи із сформульованої мети та поставленого завдання, які спрямовані на реалізацію проєктів з місцевого економічного розвитку відповідної громади. В межах розроблених практичних кейсів, учасники тренінгу продемонструють, які фінансові інструменти вони використали, які кошти державної підтримки залучили та, поєднуючи їх з власними ресурсами, можуть спрямувати на реалізацію проєктів як «твердої» так і «м'якої» інфраструктури, які стимулюють «точки зростання», підтримують впровадження інновацій, розвиток нового виробництва, малого та середнього бізнесу. А також продемонструють, які можливості використовували з метою залучення коштів різними суб'єктами господарювання для підтримки розвитку сільських територій, забезпечення підтримки інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, залучення інвестицій для розвитку місцевої економіки та як їх проєкти сприятимуть зміцненню власної ресурсної бази громади тощо.

## 1. Розвиток туризму та пропагування здорового способу життя (на прикладі Тростянецької ОТГ Сумської області)

Тростянецька міська ОТГ: 21,5 тис. мешканців, площа – 156,8 км<sup>2</sup>.

Мета – опанувати перспективні напрямки, які нецікаві для бізнесу, але можуть стати драйвером розвитку громади та викликати інтерес у підприємців.

Завдання: організація сплавів на байдарках по Ворсклі.

Місцевих бізнесменів організація цієї справи з нуля не зацікавила. Комунальна установа взяла на себе завдання - створення трафіку сплавів на байдарках.

Для громади – це витрати бюджету розвитку, інвестиції у розвиток туризму та підтримка малого і середнього підприємництва, а також пропагування здорового способу життя.

За бюджетні кошти закупили каремати, намети, байдарки.

Результат: кожен вихідні їдуть туристи сплаватися Ворсклю. Відповідно, зростають і доходи комунального підприємства та місцевого бюджету.

Також на Ворсклі громада мала невеличку занедбана базу відпочинку місцевої лікарні, послугами якої медици майже не користувалися. Громада прийняла рішення, що таке використання майна громади є неефективним і включили базу до складу комунальної Академії спорту.

За бюджетні кошти відремонтували приміщення, поставили на її території зручні дерев'яні альтанки. На сьогодні тримісний будиночок на цій базі жителі м. Тростянець можуть орендувати за 100 грн на добу, а гості міста – за 200 грн.

За перший місяць роботи на території невеликої бази відпочили близько 50 родин. За кошти, отримані від оренди житла, ОТГ закупила лежачки та різноманітне нове відпочинкове обладнання.

Крім того, в громаді є два комунальних готелі. Наприклад, в одному з них живе та тренується дитяча футбольна команда «Атлет» з м.Киева (32 особи). Також на території громади проводяться й змагання з біатлону, що сприяє залученню молоді до спорту та здорового образу життя.

Готелі є основною складовою для загального розвитку туризму. Кошти від туристичного збору йдуть до бюджету громади.

Завдяки розвитку туристичних атракцій громади, проведенню спортивних змагань, облаштуванню зон відпочинку в громаді розвивається туризм.

Туристи та мешканці готелів харчуються в м.Тростянець, збагачуючи цим місцевий бізнес. Відповідно розвивається малий і середній бізнес та сплачуються податку (зокрема, єдиний податок) до бюджету громади.

Результат:

- створення робочих місць та сприяння розвитку малого і середнього бізнесу;
- розвиток туристичної інфраструктури та інфраструктури ОТГ;
- пропагування здорового способу життя;
- залучення молоді;
- збільшення надходжень від податків і зборів до місцевого бюджету (таких, як ПДФО, єдиний податок, туристичний збір, акцизні податки);
- з'явилася довіра мешканців громади до влади і готовність співпрацювати, а також віра у

власні сили і можливості місцевого економічного розвитку громади.

На реалізацію аналогічного проекту можна залучити наступні фінансові інструменти:

- власні кошти місцевого бюджету, отримані від податків і зборів до загального фонду (в межах програми розвитку малого і середнього бізнесу, розвитку туризму) та спеціального фонду (в межах коштів бюджету розвитку, коштів фонду навколишнього природного середовища, у разі необхідності проведення відповідних робіт);

- кошти цільових фондів, створених органами місцевого самоврядування (за рахунок коштів мешканців громади та бізнесу);

- кошти державних бюджетних програм, які підтримують розвиток туризму, пропагування здорового способу життя тощо;

- кошти міжнародно-технічної допомоги.

Також можна долучити до реалізації такого проекту громадські організації, бізнес та мешканців громади.



## 2. Розвиток малого і середнього бізнесу та комунальних підприємств, розвиток туризму (на прикладі Новоміської ОТГ Львівської області)

Новоміська сільська ОТГ: 6 тис. мешканців, площа – 113 км<sup>2</sup>.

Мета – розвиток малого бізнесу та комунальних підприємств, розвиток туризму.

Завдання: створити сироварню, парники та туристично привабливий відпочинок.

Громада, спільно з партнерами, розробила нестандартний туристичний проєкт із незвичною назвою «COWBOYKY: Український дикий захід», і отримала на його реалізацію від Євросоюзу 900 тисяч євро. Цей незвичний проєкт є одним із шести демонстраційних проєктів в Україні, що реалізовані у межах ініціативи «Мери за економічне зростання». Євросоюз виділив на впровадження «ковбойського» проєкту 900 тис. євро, ще 100 тис. євро додала сільська рада Нового Міста та 130 тис. інші партнери проєкту. Загальний бюджет склав 1130 тис. євро. Крім того, внеском громади стала земельна ділянка та будь-яка робота на цю суму.

В межах проєкту створено:

- зелені садиби. За умовами проєкту, кожна родина, яка погодилася приймати у себе туристів, мала право на купівлю специфічного обладнання вартістю до 1000 євро. Наприклад, бойлери чи інша техніка для створення комфортних умов проживання гостей. Встановлення обладнання та, власне, ремонти люди мали проводити власним коштом. Тепер 6 садиб можуть приймати близько 20 туристів одночасно.

- обслуговуючий кооператив, у складі якого є тепличне господарство. Це 3 парники розміром 10 x 40 метрів, у яких члени кооперативу вирощують полуниці та огірки. Також у кооперативі діє інфрачервона сушка, де виготовляють пастилу й трав'яні чаї, сушать вирощені овочі та фрукти.

- сироварню у с. Нижня Вовча. Щодня селяни привозять до неї близько 500 л молока. Щоб заохотити селян, сільська рада, у рамках проєкту Євросоюзу, роздала у користування місцевим власникам корів 30 доїльних апаратів, з умовою, що отримане молоко вони здаватимуть на сироварню.

- засновано пекарню та школу пекарських майстер-класів.

Крім того, сир, полуницю та огірки, члени кооперативу продають на базарах.

Для туристів селяни придумали таку послугу:

- туристу можуть купити не готову полуницю, а право на її збір у парниках. Хоч гості і платять за кожен кілограм, але можуть самі вибирати полуницю чотирьох різних сортів;

- катання на автентичній бойківській бричці та стилізованих під ковбойські диліжансах.

Також в ОТГ запрацювала Школа економічного розвитку, в приміщенні якої організуються конференції та тренінги. У Школі проводяться курси для майбутніх підприємців, садівників, ягідників, бджолярів тощо. Під час карантину робота школи перейшла в онлайн-режим.

Наступні кроки громади: планується відкриття електрозаправки та пекарні, запровадження ковбойського потяга.

За словами голови громади: «Головним здобутком проєкту є не матеріальні речі, хоча громада здобула їх чимало, а зміни у свідомості людей. Люди зрозуміли, що не конче їхати на заробітки до Польщі, що можна непогано заробляти і вдома. Тепер, приміром, п'ять родин, які побачили вигідність парників, вже просять долучити їх до проєкту, але коштів на це у бюджеті вже немає. Побачивши, що вони прогавили чудову можливість для заробітку, ці

люди почали по-іншому ставитися до пропозицій сільської ради. Тепер вони вже вірять нам, і з ним набагато легше співпрацювати».

Результат:

- створення робочих місць та сприяння розвитку малого і середнього бізнесу (мешканці громади не змушені виїжджати на заробітки за кордон);
- розвиток туристичної інфраструктури та інфраструктури ОТГ (побудовано альтанки, сцена, вбиральні, інформаційний центр, відеонагляд тощо);
- з'явилися повноцінні туристичні маршрути та продукти, якими протягом року скористалися понад 1500 туристів;
- відбулося залучення молоді;
- збільшилися надходження податків і зборів до місцевого бюджету (таких, як ПДФО, єдиний податок, туристичний збір, акцизні податки);
- з'явилася довіра мешканців громади до влади і готовність співпрацювати та віра у власні сили і можливості місцевого економічного розвитку громади.

На реалізацію аналогічного проекту можна залучити наступні фінансові інструменти:

- власні кошти місцевого бюджету, отримані від податків і зборів до загального фонду (в межах програми розвитку малого і середнього бізнесу, розвитку туризму тощо);
- кошти цільових фондів, створених органами місцевого самоврядування (за рахунок коштів мешканців громади та бізнесу);
- кошти державних бюджетних програм, які підтримують розвиток туризму, розвиток малого і середнього бізнесу, розвиток фермерства та сільського господарства тощо;
- кошти міжнародно-технічної допомоги.

Також можна долучити до реалізації проєктів громадські організації, бізнес та мешканців громади.

### **3. Розвиток малого і середнього бізнесу та створення умов для покращення демографічної ситуації в громаді (на прикладі Сергіївської ОТГ Полтавської області)**

Сергіївська сільська ОТГ: населення 2,8 тис. мешканців, площа – 167,6 км<sup>2</sup>.

Мета: розвиток малого і середнього бізнесу, створення робочих місць, розвиток фермерських господарств, покращення демографічної ситуації в громаді.

Завдання: створити сироварню, пекарню, кооператив з виробництва малини, залучити професійних лікарів та педагогічних працівників в громаду.

На сьогодні вже створено успішні проекти: пекарня та сироварня.

Громада залучила двох сімейних лікарів, запропонувавши їм житло (хати), машини та забезпечивши зарплату не менше 10 тис. грн.

Також планується залучити молодих вчителів і також забезпечити їх житлом.

З метою створення власної пекарні в громаді, голова ОТГ запропонував місцевому підприємцю відкрити пекарню, в тому числі для забезпечення хлібом школи ОТГ і району. З цією метою громада виділила кошти з місцевого бюджету в сумі 150 тис. грн та 150 тис. грн було виділено коштів з районного бюджету за рахунок Фонду підтримки підприємництва. Також на розвиток бізнесу підприємцем отримано кредит в банку.

Для того, щоб запустити пекарню, Сергіївська ОТГ протягом двох тижнів приймала у себе львівського технолога, який навчав місцевих пекарів, як робити хліб за «бабусиними рецептами»: без розпушувачів, покращувачів смаку та глянцю, яким виробники часто покривають буханці, аби ті блищали.

Саме натуральність виробів стала конкурентною перевагою пекарні, а також те, що хліб продається завжди свіжим та гарячим.

На пекарні створено 9 робочих місць, школи громади і мешканці, інші державні та комунальні установи ОТГ і району забезпечені свіжим хлібом.

Підприємець має пропозицію до громади - якщо з місцевого бюджету йому допоможуть закрити борг перед Фондом, то він збільшить кількість працівників пекарні і фактично поверне ці гроші Сергіївській ОТГ податками. Адже, пекарня почала виготовляти торти й тістечка, і потребуватиме нові робочі руки.

Другою ініціативою голови та підприємця стала сироварня, яку підприємець відкрив у приміщенні продуктового магазину.

Фонд підтримки підприємництва надав позику у 300 тис. грн для відкриття сироварні.

Виходячи із розрахунків підприємця, родина, яка тримає 5 корів, може отримувати по 40-45 тис. грн на місяць за молоко, яке сироварня братиме у неї за базарною ціною – близько 10 грн за 1 л. На утримання корів витрачається 5-10 тис. грн. Чистий прибуток домогосподарства - 30 тис. грн на місяць. Це у разі, якщо 5 корів у господарстві, а якщо 10 і більше, то відповідно більший прибуток. Тобто, мешканці громади не будуть змушені виїжджати за кордон на заробітки.

Сергіївська сироварня почалася з двох працівників та з переробки лише 30 л молока на добу. Зараз вона переробляє вже 200 л, у планах зробити переробку до 900 літрів.

За кілька годин після потрапляння сирів на прилавки магазинів м.Гадяча та довколишніх сіл, їх розбирають люди, які одразу оцінили якість цієї продукції.

Підприємець зазначає, що бере якістю та ціною. Кілограм адигейського сиру коштує 150грн кг, а сир рікота, який робиться із сироватки, продається по 35 грн за 1 кг.

Щоб запустити сироварню, сергіївці, як і у випадку з пекарнею, теж шукали технолога, який би погодився приїхати і навчити місцевих фахівців. Але так і не знайшли, тому довелося робити сир «за рецептами з інтернету» і вчитися на власних помилках. Обладнання для сироварні купили у вітчизняного виробка в Харкові, за якістю воно зовсім не гірше від італійського чи ізраїльського, проте коштує набагато дешевше.

У планах підприємця та голови громади – розширити потужність сироварні, а селян стимулювати залучати до своїх міні-ферм робітників, купувати доїльні апарати тощо.

Селяни, які здають молоко до Сергіївської сироварні, вже об'єдналися у кооператив, формуючи партії по 200 л. За новим законодавством, звичайне, базарне молоко може бути лише II сорту, оскільки не має ані сертифікатів відповідності, ані особливого контролю. Проте, кооперативи за певних умов можуть продавати саме молоко I сорту, яке майже удвічі дорожче.

Бізнесмен теж виграє на об'єднанні селян, бо йому непотрібно облаштовувати приймальний пункт, куди люди приносять молоко двічі на день. Також економить і на зарплаті лаборанта і на молоковозі, який мав би збирати молоко у господарів. Завдяки цьому підприємцю вдається тримати доволі невисоку ціну на сир.

Не зважаючи на те, що сам бізнесмен проживає у селі, що входить до складу сусідньої Петрівсько-Роменської ОТГ і йому було би логічніше відкривати саме там пекарню та сироварню. Але відкрив їх саме у Сергіївці, оскільки побачив зацікавленість громади, яка не просто підбадьорювала його, прохаючи «створити побільше робочих місць», але й знайшла гроші для інвестицій у його приватні підприємства.

І це є дуже цінним для громади, започаткування взаємовідносин між бізнесом та громадою.

Також громада планує створити:

- цех з виробництва згущеного молока у селі Розбишівка, де є близько 100 корів. Цех повинен дати роботу щонайменше для шістьох осіб. Для цього громада готова виділити 270 тис. грн, і ще 220 тис. грн має надійти з обласного бюджету. Голова ОТГ вже розпочав перемовини про це з обласною владою.

- кооператив з виробництва малини «Сергіївська ягода», в інвестиціях у який планує взяти участь і громада.

#### Результат:

- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, розвиток фермерських господарств;
- створення робочих місць та розвиток місцевої економіки;
- покращення демографічної ситуації в громаді, залучення фахівців;
- збільшення надходжень податків і зборів до місцевого бюджету (таких, як ПДФО, єдиний податок, плата за землю, акцизні податки тощо);
- з'явилася довіра мешканців громади до влади і готовність співпрацювати та віра у власні сили і можливості місцевого економічного розвитку громади.

#### На реалізацію аналогічного проекту можна залучити наступні фінансові інструменти:

- власні кошти місцевого бюджету, отримані від податків і зборів;
- кошти цільових фондів, створених органами місцевого самоврядування (за рахунок коштів мешканців громади та бізнесу);
- кошти державних бюджетних програм, які підтримують розвиток малого і середнього бізнесу, розвиток фермерства та сільського господарства тощо;
- кредитні ресурси для розвитку бізнесу; кошти міжнародно-технічної допомоги.



#### **4. Ефективне управління та просторове планування (на прикладі Малодівицької ОТГ Чернігівської області)**

Малодівицька ОТГ: населення 4,6 тис. мешканців, площа – 238,6 км<sup>2</sup>.

Децентралізація навчила громаду рахувати гроші. «Кожну копійку треба тримати на обліку і слідкувати за тим, щоб вона приносила користь громаді», - говорить Олена Журавель, голова ОТГ.

На території ОТГ працює завод міндобриव, який сплачував податки до м.Київа та на якому працює 25 мешканців громади. Керівництво ОТГ провело перемовини із керівництвом заводу, переконавши їх сплачувати податок з доходів фізичних осіб до бюджету ОТГ. Так само керівництво ОТГ звертається до всіх, хто працює на території громади. На території громади, в основному працюють дрібні підприємці та сільськогосподарські підприємства, є 14 магазинів і 2 кафе. В центрі Малої Дівиці є старе приміщення, яке викуплено підприємцями, які хочуть в ньому зробити міні-готель та кафе.

Проте, у громаді не було чіткого розуміння, як рухатися далі в місцевому економічному розвитку, тому розпочали з просторового планування.

Серед запланованого: у сфері транспорту - маршрут автобуса, який курсуватиме громадою; у сфері туристичного кластеру – створення оглядових майданчиків, мостиків та сходів до води у кожному населеному пункті громади, щоб людина могла відпочити – лавочка, побути наодинці з природою, зробити живу із городь. Планується створити зону відпочинку біля води у центрі Малої Дівиці, реконструкцію центру селища.

Завдяки роботі з картами та принципам просторового планування керівництво громади зрозуміло де буде комунальний ринок, площа, скейт-парк (є хащі, де можна його зробити). Є башта, яку планується освітити та зробити зону відпочинку. Громада вже почала розчищати цю територію та готує для реалізації проекту. Також громада побачила декілька ділянок, які можуть бути цікавими для інвесторів. Наприклад, на виїзді із селища є промислова ділянка, де можна розмістити автозаправку, СТО, міні-готель, стоянку для вантажних автомобілів та їдальню. Це може стати справжнім сервісним центром для водіїв, туристів та мандрівників.

Малодівицька громада за два роки свого існування змогла зрушити з місця і розпочати свій шлях до розвитку та успіху. Зрозуміло, що багато перешкод, не вистачає кадрів, інколи знань і завжди часу. Але у майбутнє в громаді дивляться з оптимізмом.

##### Результат:

- сприяння розвитку малого і середнього бізнесу, розвитку туризму;
- створення робочих місць та розвиток місцевої економіки;
- збільшення надходжень податків і зборів до місцевого бюджету (таких, як ПДФО, єдиний податок, плата за землю, акцизні податки тощо).

##### На реалізацію проектів можна залучити наступні фінансові інструменти:

- власні кошти місцевого бюджету, отримані від податків і зборів;
- кошти цільових фондів, створених органами місцевого самоврядування (за рахунок коштів мешканців громади та бізнесу);
- кошти державних бюджетних програм, які підтримують розвиток малого і середнього бізнесу, розвиток туризму тощо;
- кредитні ресурси для розвитку бізнесу; кошти міжнародно-технічної допомоги.

Також можна долучити до реалізації проектів громадські організації, бізнес та мешканців громади.

## 5. Розвиток інфраструктури громади та реалізація інфраструктурних проєктів (на прикладі Веселівської ОТГ Запорізької області)

Веселівська ОТГ: населення 12,5 тис. мешканців, площа – 438,2 км<sup>2</sup>.

Роки в об'єднаній територіальній громаді стали по-справжньому великим поштовхом для розвитку інфраструктури ОТГ та початком реалізації багатьох масштабних інфраструктурних проєктів.

Мета: місцевий економічний розвиток громади, розвиток інфраструктури громади, створення робочих місць.

Завдання: створення підприємства з виготовлення асфальту та тротуарної плитки.

За кошти громади придбано міні-завод з виготовлення асфальтосуміші, собівартість якої становить 250 грн. за 1м<sup>2</sup>, що дало змогу зекономити 1,2 млн грн та провести поточний ремонт полотна доріг комунальної власності загальною площею 12000 м<sup>2</sup>. Здійснюється ямковий ремонт доріг населених пунктів Веселівської громади.

Виробниче обладнання розмістили на території одного з комунальних підприємств Веселого. Двоє працівників обслуговують спеціальний агрегат для виготовлення асфальту. Розплавлену масу в окремих ємностях вивозять на відрізок дороги, де виконують ремонт. Основний замовник - керівництво громади.

На території заводу розміщена та постійно працює замовлена у Броварах пересувна лінія з виготовлення тротуарної плитки. Обслуговують її двоє працівників. За декілька років створення громади комунальним підприємством «Башук» виготовлено близько 17000 м<sup>2</sup> тротуарної плитки, ціна якої становить 310 грн за 1м<sup>2</sup>. За рахунок власної виробленої бруківки, проведено капітальний ремонт та реконструкцію тротуарних доріжок на 18 вулицях селища та в центральному парку відпочинку довжиною 16 км, проклали тротуарні доріжки біля шкіл, дитячих садків та інших соціальних об'єктів в усіх 8-ми селах громади. Виконують і приватні замовлення місцевих жителів.

Загалом, на підприємстві задіяні 25 працівників і двоє інженерів. Веселівська ОТГ перейшла на повне самообслуговування дорожнього покриття. Місцеве підприємство з виготовлення асфальту й тротуарної плитки забезпечує ямковий ремонт на автошляхах та прокладає плитку на пішохідних доріжках. Працює винятково для потреб громади, сплата податків є джерелом наповнення бюджету.

Крім того, за підтримки проєкту USAID "Програма підтримки аграрного і сільського розвитку" у 2019 році вдалося реалізувати проєкт «Мобільна сортувальна лінія твердих побутових відходів». Наразі це перша в Україні мобільна сортувальна лінія твердих побутових відходів. На даний час відбувається навчання персоналу та проводяться роботи щодо введення її в експлуатацію. Загальна вартість лінії становить 1,4 млн грн.

Результат:

- розвиток інфраструктури громади, сприяння розвитку малого і середнього бізнесу;
- створення робочих місць та розвиток місцевої економіки;
- збільшення надходжень податків і зборів до місцевого бюджету (таких, як ПДФО, єдиний податок, плата за землю, акцизні податки тощо);
- з'явилася довіра мешканців громади до влади і готовність співпрацювати та віра у власні сили і можливості місцевого економічного розвитку громади.

На реалізацію аналогічних проєктів можна залучити наступні фінансові інструменти:

- власні кошти місцевого бюджету, отримані від податків і зборів;
- кошти цільових фондів, створених органами місцевого самоврядування (за рахунок коштів мешканців громади та бізнесу);
- кошти державних бюджетних програм, які підтримують розвиток малого і середнього бізнесу, сортування та переробку сміття тощо;
- кредитні ресурси (банківські кредити) для розвитку бізнесу;
- кошти міжнародно-технічної допомоги.



## Перелік рекомендованої літератури/корисних посилань

1. Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік».
2. Проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік»
3. Постанова КМУ від 18.03.2015 р. №196 «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку».
4. Наказ Мінрегіону від 24.04.2015 р. № 80 «Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку».
5. Постанова КМУ від 16 листопада 2016 р. № 827 «Деякі питання фінансування програм та проектів регіонального розвитку».
6. Наказ Мінрегіону від 18.05.2017 № 120 (у редакції наказу Мінрегіону від 15.04.2020 № 93) «Про затвердження Вимог до опису та інформаційної картки проекту регіонального розвитку, який може реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу».
7. Наказ Мінрегіону від 18.05.2017 № 121 (у редакції наказу Мінрегіону від 15.04.2020 № 94) «Про затвердження Порядку оцінки проектів регіонального розвитку, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу».
8. Наказ Мінрегіону від 13.05.2017 № 109 (у редакції наказу Мінрегіону від 15.04.2020 № 92) «Про затвердження Положення про конкурсну комісію з відбору проектів регіонального розвитку, які можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного бюджету, отриманих від Європейського Союзу».
9. Постанова КМУ від 19.02.2020 р. №160 «Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій».
10. Постанова КМУ від 20.12.2017 р. №1085 «Про затвердження Порядку спрямування коштів державного дорожнього фонду».
11. Постанова КМУ від 04.04.2018 р. № 237 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти “Нова українська школа”»
12. Постанова КМУ від 12.02.2020 р. №100. «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми “Спроможна школа для кращих результатів».
13. Постанова КМУ від 03.03.2020 №179 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на покращення соціального захисту окремих категорій педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти у 2020 році».
14. Постанова КМУ від 26.02.2020 № 152 «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2020 році».
15. Постанова КМУ від 25.11.2015 р. №1068 «Деякі питання використання коштів для реалізації проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України».
16. Постанова КМУ від 04.10.2017 р. №769 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України».

## Тестові питання для самоконтролю

### 1. Які податки та збори зараховуються до загального фонду бюджету ОТГ?

- а) 60% податку на доходи фізичних осіб, акцизний податок з палива, плата за землю, інші
- б) 60% податку на доходи фізичних осіб, ПДВ, єдиний податок, податок на майно та інші
- в) 60% податку на доходи фізичних осіб, екологічний податок, єдиний податок та інші.

### 2. Які платежі зараховуються до спеціального фонду бюджету ОТГ?

- а) податок на прибуток підприємств, екологічний податок, транспортний податок, цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування
- б) екологічний податок, надходження коштів від відшкодування втрат сільського і лісового господарства, кошти від відчуження майна, що перебуває у комунальній власності
- в) 60% податку на доходи фізичних осіб, екологічний податок, власні надходження бюджетних установ

### 3. Які податки і збори відносяться до категорії місцевих податків і зборів?

- а) податок на землю, рента плата за спеціальне використання лісових ресурсів, туристичний збір та ін.
- б) податок на майно, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, єдиний податок
- в) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, акцизний податок з палива, туристичний податок, єдиний податок

### 4. Які місцеві податки і збори обов'язкові до встановлення місцевою радою?

- а) єдиний податок, податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі)
- б) єдиний податок, податок на майно, туристичний збір, транспортний податок
- в) єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

### 6. Які трансферти з державного бюджету отримують бюджети ОТГ?

- а) базову дотацію, освітню та медичну субвенцію, субвенцію на забезпечення професійно-технічної освіти
- б) базову дотацію, освітню субвенцію, субвенцію на формування інфраструктури ОТГ
- в) базову дотацію, освітню та медичну субвенцію, на будівництво літаків

### 7. Які інструменти державної фінансової підтримки представники органів місцевого самоврядування ОТГ можуть залучити на економічний розвиток територій?

- а) Державний фонд регіонального розвитку, фонд розвитку підприємництва, субвенція на сільську медицину, субвенція на придбання ангиографічного обладнання
- б) Державний фонд регіонального розвитку, кошти на підтримку регіональної політики (секторальну підтримку), субвенція на соціально-економічний розвиток окремих територій
- в) 60% податку на доходи фізичних осіб, ПДВ, єдиний податок, податок на майно та інші

### 8. На які витрати можна спрямовувати кошти з бюджету розвитку бюджету ОТГ?

- а) капітальний ремонт бюджетних установ, проведення земельної експертизи грошової оцінки земельної ділянки, розроблення містобудівної документації на місцевому рівні, заходи з будівництва та реконструкції
- б) капітальний ремонт бюджетних установ, фінансування видатків на заробітну плату працівників освіти, розроблення містобудівної документації на місцевому рівні,
- в) капітальний ремонт бюджетних установ, фінансування поточних видатків на утримання місцевої ради, заходи з будівництва та реконструкції

## Правильні відповіді до тестових питань

### 1. Які податки та збори зараховуються до загального фонду бюджету ОТГ?

- а) 60% податку на доходи фізичних осіб, акцизний податок з палива, плата за землю, інші
- б) 60% податку на доходи фізичних осіб, ПДВ, єдиний податок, податок на майно та інші
- в) 60% податку на доходи фізичних осіб, екологічний податок, єдиний податок та інші.

### 2. Які платежі зараховуються до спеціального фонду бюджету ОТГ?

а) податок на прибуток підприємств, екологічний податок, транспортний податок, цільові фонди, утворені органами місцевого самоврядування

б) екологічний податок, надходження коштів від відшкодування втрат сільського і лісового господарства, кошти від відчуження майна, що перебуває у комунальній власності

в) 60% податку на доходи фізичних осіб, екологічний податок, власні надходження бюджетних установ

### 3. Які податки і збори відносяться до категорії місцевих податків і зборів?

а) податок на землю, рента плата за спеціальне використання лісових ресурсів, туристичний збір та ін.

б) податок на майно, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, єдиний податок

в) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, акцизний податок з палива, туристичний податок, єдиний податок

### 4. Які місцеві податки і збори обов'язкові до встановлення місцевою радою?

а) єдиний податок, податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі)

б) єдиний податок, податок на майно, туристичний збір, транспортний податок

в) єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

### 6. Які трансферти з державного бюджету отримують бюджети ОТГ?

а) базову дотацію, освітню та медичну субвенцію, субвенцію на забезпечення професійно-технічної освіти

б) базову дотацію, освітню субвенцію, субвенцію на формування інфраструктури ОТГ

в) базову дотацію, освітню та медичну субвенцію, на будівництво літаків

### 7. Які інструменти державної фінансової підтримки представники органів місцевого самоврядування ОТГ можуть залучити на економічний розвиток територій?

а) Державний фонд регіонального розвитку, фонд розвитку підприємництва, субвенція на сільську медицину, субвенція на придбання ангиографічного обладнання

б) Державний фонд регіонального розвитку, кошти на підтримку регіональної політики (секторальну підтримку), субвенція на соціально-економічний розвиток окремих територій

в) 60% податку на доходи фізичних осіб, ПДВ, єдиний податок, податок на майно та інші

### 8. На які витрати можна спрямовувати кошти з бюджету розвитку бюджету ОТГ?

а) капітальний ремонт бюджетних установ, проведення земельної експертизи грошової оцінки земельної ділянки, розроблення містобудівної документації на місцевому рівні, заходи з будівництва та реконструкції

б) капітальний ремонт бюджетних установ, фінансування видатків на заробітну плату працівників освіти, розроблення містобудівної документації на місцевому рівні,

в) капітальний ремонт бюджетних установ, фінансування поточних видатків на утримання місцевої ради, заходи з будівництва та реконструкції